

AMIR 18

DE CAMELIA BUCIOVEANU
FOTOGRAFII DE ANDREI PUNGOVSCI

Radu Muntean urmărește pe Analog TV emisiunea meteo de sâmbătă, pe care o prezintă - producătorii au mizat pe dezvoltura lui Radu când i-au cerut să prezinte emisiunea meteo, în speranța că va produce un show mai puțin plictisitor decât concurența.

În închisoare, toți îl știu pe Radu Muntean. E singurul deținut care prezintă o emisiune de televiziune. Singurul deținut care a câștigat premiul *Reporter European*. Pe 18 martie, după cinci ani în penitenciar, și-ar putea câștiga libertatea.

CÂND OPERATORUL PUNE capacul pe obiectiv și trage fermoarul husei, ziua de muncă a luat sfârșit. După mai bine de o oră și jumătate în fața camerei, Radu Muntean își încheie geaca, împinge ușa cu umărul și iese din încăperea. Cât a ținut filmarea, în Timișoara a început să ningă. Muntean își lasă capul pe spate și ridică brațele de parcă ar încerca să zboare. Fulgii mari i se topesc pe față. Camera se oprește din mers și se uită la el peste umăr: „Bucură-te, băi, că asta e ultima ta zăpadă ca pușcăriaș”.

De cinci ani și o lună Radu Muntean este deținut al Penitenciarului cu regim de maximă siguranță din Timișoara. De mai bine de-un an e și reporter de televiziune și spune poveștile oamenilor din pușcărie. *Poporu' zice* e difuzată miercuri, sâmbătă și duminică pe postul bănățean Analog TV și în fiecare miercuri pe TVR1. În deschiderea fiecărui episod, Muntean privește camera și se prezintă: „Sunt Radu Muntean, deținutul Radu Muntean”.

Pe 18 martie, Muntean se va prezenta în fața unei comisii care va stabili dacă poate fi eliberat condiționat. Și-a ispășit două treimi din pedeapsă și, conform legii, are dreptul la evaluare. Orele de muncă de la Analog TV și buna purtare vor fi de partea lui. Din aprilie ar putea fi liber. Dar Muntean știe că, odată ce-a trecut prin închisoare, se va găsi mereu cineva care să-i lipească pe frunte o etichetă: „fost pușcăriaș”.

„Când o să vină cineva să-mi trântescă chestia asta în față înseamnă că e destul de prost cât s-o zică”, spune Muntean pe un ton apăsător. „Pentru că o să-mi permit atunci, și nu o să mai fiu într-un plimbător sau un țarc, o să-i întorc spatele și am plecat. Pentru că o să pot să fac asta.”

Chiar dacă va putea întoarce spatele

le celor care nu-l vor accepta, nu va putea face așa ceva celor care l-au ajutat să devină cine este astăzi. Oamenilor cu al căror statut încă se identifică. Prieteni. Colegi. Deținuți.

„Cred că niciodată n-o să scap de chestia asta cu deținutul. Acum, îmi place sau nu-mi place, sunt imaginea a 1.400 de oameni închiși la Timișoara. În România sunt cam 34.500. Lumea se uită la mine, la emisiune, și vede lume, oameni și situații pe care ei nu le știau. Și toți își imaginează că suntem ca în *Prison Break*, cu 70.000 de periculoși cu 20.000 de ani condamnare și cu copii de cartier mai mult sau mai puțin oameni. Nu e așa...”

UN GARD ÎNALT de metal desparte trotuarul străzii Popa Șapcă de curtea penitenciarului. Muntean merge de-a lungul aleii care pornește din dreptul porții metalice. E o stradă curată, cu asfaltul neted. Se îndreaptă spre punctul de control, o cămăruță în care doi gardieni verifică pe oricine vrea să intre în clădirea care adăpostește celulele. După ce trece de punctul de control și de ușa masivă din metal, Muntean pășește printr-un coridor placat cu faianță albă. Cotește la stânga și se oprește în dreptul ultimei camere, celula pe care o împarte cu alți patru deținuți. Cu permisiunea directorului, și-au vopsit pereții în portocaliu și au pus perdele albastre la geam. Celula mică e ca un vagon de cușetă – cu șase paturi suprapuse, o măsuță din lemn și un dulap pe care stă televizorul.

„Afară e ca la pușcărie”, spune Muntean. „Și pușcăria e ca afară. Nu sunt două lumi diferite. Nu mai vorbiți de pușcărie ca și cum ar fi nu știu ce. E pușcăria de pe strada Popa Șapcă numărul 7. E o instituție care se numește penitenciar. Cu oameni care lucrează acolo. Țsta e colțul societății. Când erai mic te pune mama la colț. Țsta e colțul ăla pentru oamenii mari.”

Muntean a fost pus la „colțul pentru oameni mari” la 22 de ani. „Aveam viața programată până la cel puțin 30 de ani. Tot. Tot. Tot.” Mai avea un an și termina Dreptul. Avea o prietenă, o mamă și un frate pe care îi putea vedea oricând. Era jurnalist – scria de doi ani pentru *Adevărul de Arad*. Dar în închisoare, când trebuie să poarte aceeași ținută tot timpul, când împarte o celulă cu oameni care au tâlhărit și chiar ucis, când înainte să fie Radu, e deținut, visele sunt înlocuite de o nevoie acută de adaptare și supraviețuire. „Mie mi s-a schimbat via-

ța în preț de cinci minute. A venit valul, eu nu aveam placa de surf și m-a luat. Și atunci s-au schimbat prioritățile, pentru că nu mai era prioritate pentru mine să termin facultatea. Era prioritate cum dracu' supraviețuiesc eu între oameni care au pedepse de 25 de ani.”

DESPRE NOAPTEA de la Arad din 18 spre 19 februarie 2003 se spun două povești: cea a lui Radu și cea a procurorului care s-a ocupat de caz.

„Cu o zi înainte să ajung la pușcărie...”, începe Muntean povestea, „ce o zi – cinci ore înainte, eu luasem un interviu și tocmai terminasem de scris niște materiale”. Spune că primise un telefon de la Blondul, o cunoștință de la o petrecere, care fusese eliberat din închisoare cu câteva zile înainte. „Radu, știu că ești la ziar, hai să-ți dau un pont din pușcărie, frate”, i-a zis Blondul. Muntean

spune că promisiunea unor informații interesante l-a făcut să accepte întâlnirea. Însă Blondul a venit însoțit de doi prieteni. Nu a venit să-i vândă un pont, ci să-i propună jefuirea unei case. „Eu m-am șocat. «Băi, tu știi cu ce mă ocup eu, ești nebun, tu știi cât e încadrarea la tâlhărie? Nebunule.»”

Unul dintre prietenii Blondului „avea o geacă de piele – și acum o știu – așa, neagră, și o dă la o parte. Avea un pistol. Zice: «Băi, eu știu unde stai. Eu acum o să mă duc să mă postez în fața casei tale. Știu că maică-ta e singură acasă. Intru peste mă-ta în casă și ți-o ciurui.»”

„La ora aia trebuia să fiu bărbat”, adaugă Muntean. „N-am știut să fiu. Pentru că în mod normal îi întorceam masa în cap, îl jucam în picioare și pe urmă chemam poliția și spuneam: hai-deți băieți, luați-l.”

A plecat spre casa pe care trebuia să

o jefuiască – o casă mare, a unor rromi cămătari și recuperatori, situată la două străzi de Poliția din Arad. Muntean spune că n-a intrat în casă, ci a stat în curte, „de șase”. „Ăsta a intrat cu levierul peste o femeie și a făcut-o terci. A bătut-o. Vreau să-ți spun că femeia era desfigurată. Eu am văzut pozele în instanță.”

Au plecat de la locul faptei într-un taxi. Au împărțit banii. Muntean și-a luat partea – aproximativ 500 de euro, pe care Blondul aproape că l-a forțat să îi ia. Femeia a depus plângere la poliție imediat după jaf. A doua zi, Muntean era închis pentru tâlhărie.

Povestea procurorului care a reconstituit firul evenimentelor din acea noapte este alta. Muntean și trei complici s-au adunat la o cabană pentru a pune la cale un jaf. În aceeași noapte, Muntean și unul dintre ei au intrat în locuință, au bătut-o pe femeie și au luat bani și bi-

Radu și colegul său de celulă, Claudiu Popa, trec prin curtea penitenciarului în drum spre „Club”, redacția publicației interne a închisorii. Radu îl ajută pe Claudiu la organizarea serbării de Valentine's Day pentru deținuți.

După ce își termină treaba la televiziune, Radu se întoarce la închisoare, unde, după trei filtre de percheziție, ajunge în fața ușii de la celula sa. Întâlnirea de seară cu gardienii este un prilej de a se pune la curent cu ce s-a întâmplat în penitenciar în absența sa.

juterii în valoare de 450 de milioane de lei. Au aruncat armele și levierul de care s-au folosit. S-au întâlnit apoi cu ceilalți doi complici, care nu au fost la locul faptei, și au împărțit banii. Au fost prinși de poliție și acuzați. Muntean a recunoscut că a fost în casă. A înapoiat banii pe care îi luase. A fost acuzat de tâlhărie și condamnat.

Acum, cinci ani mai târziu, stând la o masă cu mâna pe un pachet de Lucky Strike, cu privirea fixă, Muntean povestește acea noapte friguroasă de februarie ca pe un film. Scenele se succed cu repeziciune – intrigă, punct culminant, epilog. E un film pe care l-a văzut de mii de ori în nopțile în care fixa tavanul celulei. Un film pe care îl repetă de fiecare dată când cineva îi cere să spună ce s-a întâmplat. Versiunea lui. „Așa au fost lucrurile. Ți-am zis: poți să mă întrebi orice că eu îți răspund. Numai să nu mă faci mai rău decât sunt.” Adevărul lui. „Eu nu spun că nu sunt vino-

vat, că nu am fost acolo. Dar lucrurile nu s-au întâmplat așa.” Povestea lui.

După judecare, avocatul lui Muntean a comunicat familiei verdictul. Anca, prietena lui de atunci, i-a scris repede o scrisoare și a dus-o la poarta penitenciarului. Gardienii i-au înmănat-o lui Muntean.

„Scrisoarea începea cu un paragraf lat cam de o palmă în care Anca îmi povestea ce făcuse la ștrand și care mai era viața ei. După asta urma o propoziție în care zicea așa: «Băi Radule, când am aflat că ai luat opt ani jumate pedeapsă, a căzut cerul pe mine».” Are și acum scrisoarea, dar spune că nu a trecut niciodată de acea frază.

Anca a continuat totuși să-l viziteze. „Știu că i-am trimis vreo două scrisori și nu știu dacă aș fi zis chestiile alea celui mai mare dușman al meu”, spune el. „I-am zis tot ce puteam eu mai rău: că e urâtă, că nu voiam să o văd. Nu era bine pentru ea. Nu aș fi putut să stau cu

gândul că vine la mine cinci ani. Să-și dea cinci ani din viață ca să vină în fiecare săptămână la pușcărie. Mai ales când ai 19 ani. E aiurea. Ea tot venea. Și am zis: băi, asta chiar nu înțelege de vorbă bună.”

După un an și jumătate de vizite la vorbitor, Anca a înțeles.

PROCESUL ȘI-A URMAT CURSUL, și Muntean a ajuns din penitenciarul din Arad în penitenciarul din Timișoara pentru apel, iar apoi la Jilava pentru recurs. „Când am ajuns în Jilava, am zis: aici mi s-a terminat povestea.” A nimerit în cameră „cu unul care avea doi pumni pe piept și pe spatele lui scria «jur răz-bunare femeilor perverse», cu unul care și-a aruncat vopsea pe el și și-a dat foc. (...) Am mai zis cui va asta: cred că m-am spălat în aceeași chiuvetă în care s-a spălat și Coposu, așa era de veche și murdară. Am văzut multe.”

A stat într-o cameră de 60 de paturi, la două celule distanță de criminalul grec Kostas Passaris. Își amintește că, pe vremea când muncea în magazia din Jilava și transporta televizoare în celulele deținuților, a fost trimis să îi ducă un televizor lui Passaris, care era considerat un VIP. Când i s-a cerut să-l monteze și să seteze canalele, a refuzat. „I-am zis lui Passaris: ce bă, eu sunt sluga ta? Eu nu sunt slugă la nimeni.”

Muntean privește întâmplarea ca pe o victorie. Nu asupra VIP-urilor din închisori, ci mai degrabă asupra sa și asupra fricii de lumea din spatele gratiilor. Țăsta era modul său de a spune că nu caută ceartă, doar respect. Nici nu s-ar fi putut altfel, mai ales când cunoști regulile închisorii: faci ce ți se spune, stai în banca ta, nu provoci scandaluri și împarți tot ce ai – celula, hainele, țigările. Totul. „Dacă tu vii cu țigările astea, nu ai cum să nu le dai și lor. Nu ai cum.”

Are simțul proprietății doar în ceea ce privește un tricou pe care scrie „No limit”. „Mai împrumut haine colegilor să se ducă cu ele la vizită, dar pe ăla nu. Țăla am zis că o să-l înrămez. E din București. De acolo, de la magazinul Unirea, e o stradă full de magazine. Mi-a plăcut mie. Mi l-a luat mama.”

Ultima dată când și-a văzut mama, pe Voichița, a fost în octombrie când aceasta a venit din Arad să-l viziteze. „Nu am făcut mare lucru”, spune ea. „Am stat și am povestit.” Nu-l mai văzuse de la Paști, când el a avut permisie să vină acasă (o dată sau de două ori pe an, deținuții au voie să părăsească pușcăria pentru câteva zile, ca să-și vadă familia). În primăvară a aflat de ce nici mama, nici prietenii nu-l mai vizitaseră de la un timp. „Maică-mea... era cheală în cap de la chimioterapie.” A întrebat-o când se întâmplase totul. „În august”, i-a răspuns ea. Opt luni de zile mama lui a fost internată în spitalul din Timișoara, la numai câteva străzi de penitenciar, pentru o operație de cancer la sân. Vorbea la telefon la fel de des. Voichița îi spunea că e bine, dar ocupată – de aceea nu ajungea să-l viziteze. Mama și prietenul lui, George, au ales să-i ascundă adevărul. „A fost un copil protejat”, spune Voichița. „Și am trăit numai pentru binele lui. De mic știa că mama face tot. Mama rezolvă tot. Eu pot tot.” Muntean a înțeles atunci că viața își urmează cursul, că oamenii de „afară” fac aceleași eforturi de adaptare și de supraviețuire ca și el.

*Cadre din emisiunea Poporu' zice. Sursa: TVR.

Când povestește, Muntean își folosește mâinile pentru a descrie fiecare amintire: de la schema de joc dintr-un meci de fotbal până la lungimea și culoarea tricolorului pe care îl purta. Vorbește cu repeziciunea cu care i se succed amintirile și își descrie prietenii în așa fel încât ți poți imagina stând pe scaunul de lână,

gă, la o bere. Dar, conform regulamentului închisorii, Muntean nu îi poate vedea mai mult de două ore pe săptămână. În schimb, prietenii săi îl pot vedea săptămânal la televizor. Mama la fel.

„Înainte nu puteam să mă uit. Plângeam foarte tare. Acum m-am obișnuit. E altfel să îl vezi afară. Ai senzația că e liber. E copilul tău pe care îl știai demult.”

Cu câteva secunde înainte de a înregistra emisiunea meteo, Radu își caută concentrarea repetând șirul de vocale „a, e, i, o, u”, un exercițiu de dicție pe care l-a deprins la Analog TV.

ÎN 2006, DUPĂ MAI BINE DE TREI ANI de pușcărie, Muntean l-a întâlnit pe Flavius Băican, producător la Analog TV. Băican voia să realizeze o emisiune cu povești ale deținuților. Într-o sâmbătă dimineața, directorul penitenciarului i-a adunat pe

Muntean și pe alți câțiva deținuți la masa din lemn masiv din biroul său. Era și Băican acolo. Le-a explicat în câteva cuvinte despre emisiune, apoi a vorbit cu fiecare.

„L-am ales din start”, spune Băican despre Muntean. „Nici nu m-am gândit. El e.” Directorul închisorii l-a recomandat pentru că lucrase în presă. Muntean a acceptat. Penitenciarul a semnat un contract cu Analog TV, angajându-l astfel la televiziune. Din salariul pe care îl primește, 75 la sută se duce la penitenciar. Restul, cam un milion pe lună, îi rămâne lui.

În fiecare săptămână, Muntean, Băican, Bulgarul (operatorul) și Tupac (sunsetistul) se întâlnesc în fața sediului televiziunii și pleacă la filmare. Știu doar locația și subiectul. Restul este intuiție și improvizație. „Eu sunt original”, spune Muntean. „Așa cum vorbesc cu tine, așa vorbesc și cu Băsescu dacă vine aici. Eu nu mă ascund. Eu așa sunt. Nici nu am avut dinții în gură și am apărut pe sticlă.” Explică amuzat de ce a rămas știrb: nu o „supărare” cu un coleg de închisoare, ci lipsă de calciu. Și-a pus dinții pentru că ține la imaginea sa. „Fac mult sport. Trag de fiare, joc fotbal... orice. Îmi place să fiu în formă.”

În timpul filmărilor, Băican stă atent în spatele camerei, cu mâinile încrucișate, sau dimpotrivă, gesticulând, plimbându-se dintr-un capăt în altul al încăperii, trasând prin aer firul întrebărilor, ca un mim care poate să explice ce vrea fără să scoată un sunet. Numai când Muntean se blochează, când nu mai are întrebări, intervine.

„Dacă aș avea plan, ar trebui să mă țin de el și așa așa rata alte chestii interesante de filmat doar ca să mă țin de plan”, spune Băican. „Dacă producătorul îți dă un plan, tu, la sfârșit, trebuie să vii cu un material mai bun decât ce ți-a dat el.” Întrebat cum este Muntean ca reporter, Băican răspunde fără să stea pe gânduri. „Funcționează. Merge.”

Într-una dintre emisiuni, Muntean a vorbit despre un coleg care l-a dat în judecată pe Dumnezeu. „Eu nu m-am dus să-l iau pe asta peste picior”, spune el. „Pe mine mă interesa să spun povestea.” Divinitatea era acuzată de tănuire (dacă Dumnezeu nu ar tănui consecințele acțiunilor, oamenii ar greși mai puțin) și primire de foloase necuvenite (banii puși în cutia milei sunt folosiți, chiar dacă provin din furturi). Instanța a

decis neînceperea urmăririi penale, dar nu pentru că Dumnezeu nu ar exista, ci pentru că, în registrele poliției, acesta nu are adresă.

Întrebat pe cine ar vrea să dea el în judecată, Muntean privește întrebător și ușor amuzat. Ezită să răspundă și se uită în gol. „Cred că m-aș da în judecată pe mine. Pentru prostie.” Spune că ar alege să fie și acuzat și avocat al apărării și al acuzării în același timp. Și dacă ar fi și-n locul judecătorului, și-ar da pedeapsa pe viață. „La apărare aș zice că nu poți să fii chiar prost, să fi aruncat în iad și să reușești să trăiești acolo atâta vreme.”

ANALOG TV A DIFUZAT *Poporu' zice* pentru prima oară în august 2006. În martie 2007, după ce Muntean a câștigat premiul *Reporter European*, iar Băican pe cel pentru cea mai bună emisiune despre integrarea României în UE, TVR 1 i-a propus lui Băican un contract de difuzare. Așa a ajuns Muntean „vedetă” națională – 12 minute pe săptămână.

De vara trecută, datorită legii care permite deținuților în regim deschis de detenție să lucreze, Muntean are voie să iasă opt ore pe zi din penitenciar – ore pe care le petrece în redacție.

„Știi ce feeling ciudat e asta? În primul rând e fain. Rai. Nu mai e ca acolo. În primul rând acolo ca să stai de vorbă cu o femeie... Sunt mulți care se duc la o psiholoagă să ceară o foaie: dați-mi și mie o coală că vreau să scriu o poezie. Dar asta o fac numai ca să stea de vorbă cu o femeie.”

„Afară”, Muntean poate sta mult mai ușor de vorbă cu femeile. Într-una din zile, când tocmai ieșea pe poarta închisorii, trei liceene cu gecii până în talie și blugi strâmți vârați în cizme l-au oprit să-i ceară numărul de telefon și ID-ul de messenger. Ajuns la muncă, la câteva minute după ce s-a conectat, a primit pe mess fotografiile cu ele.

Când se întoarce la pușcărie, redevine un deținut ca oricare altul.

„Am restricții. Nu am voie să intru în localuri publice, nu am voie să beau. La unu ies, la nouă trebuie să ajung înapoi. Dacă am venit la nouă și cinci minute se consideră evadare, că am semnat un angajament și fac cinci ani de pușcărie la zi.”

„Am zile când mi-e mai greu afară decât acolo, fiindcă la pușcărie se pleacă de la premisa că ai greșit și că d-aia ești acolo. Toți sunt vinovați. Știm toți că avem o vină și nu ne mai stresăm. Afară se pleacă de la premisa că... na... pușcărie, opt ani jumate... Și chiar dacă aș avea zece

*Cadre din emisiunea *Poporu' zice*. Sursa:TVR.

facultăți și aș fi terminat Oxford-ul, tot s-ar uita la mine ca la un pușcăriaș. Toată lumea ține să-mi aducă aminte că eu trebuie să mă întorc acolo. În prima zi a venit una dintre colegile mele și mi-a zis: Ciao Radu, ai venit să îmi iei locul?

Altul mi-a zis ești plătit aici să execuți, nu să gândești. Când vezi că 20 de oameni din jurul tău pleacă... Nimeni nu spune unde merge. Numai pe tine te întreabă. Și pe urmă zic că tu suferi de mania persecuției. După patru ani și nouă luni, în care trebuia să fac cerere pentru orice: cerere să pot să dau un telefon, cerere ca să mă duc la magazie: să trăiești șefu', pot să, cu respect șefu', pot să, înțelegi? Am tot dreptul să sufăr de mania persecuției.”

Presiunea e la fel de puternică și din partea colegilor deținuți. „Unul (dintre colegi) mi-a spus: «Băi Radu, vezi, ai grijă ce faci afară că dacă tu faci ceva, ne tai și nouă craca». Sunt unii care mă aplaudă și alții care îmi dau capace.”

„Înainte, când eram afară, îmi făceam tot felul de procese de conștiință: dacă vorbeam cu tine și veneai să îmi zici că nu-ți convine ceva la mine, eram terminat. Stăteam și mă gândeam ce-am greșit. Acum chiar nu-mi pasă. Poate să-ți placă de mine sau nu. Eu nici n-o să mă stresez să mă fac plăcut.”

În martie 2007, Comisiei Europene i-a plăcut atât de mult de Radu încât i-a acordat premiul *Reporter European* pen-

tru o emisiune despre cum văd pușcăriașii integrarea în UE. A refuzat sugestiile colegilor de a se îmbrăca în costum la ceremonia din București. Și-a luat perechea de blugi largi, cu buzunare. Când a urcat pe scenă pentru a-și ridica premiul, a văzut în fața sa un panou mare, albastru, pe care scria Uniunea Europeană. „Trebuia să zic o chestie faină, dar seriosă. Bineînțeles că nu am putut să fiu serios și am zis: «N-am mai văzut atât albastru de când m-a luat garda acum patru ani. Sunt atât de fericit că aș cânta acum *Oda bucuriei*.» Și am văzut că a râs lumea.”

PE 18 MARTIE 2008, comisia și judecătorul vor hotărî dacă Muntean poate fi eliberat sau dacă trebuie să ispășească restul de pedeapsă. Dacă iese, nu are planuri pentru viața de afară. Nici măcar nu știe dacă va mai face emisiuni la Analog TV. Mama și prietenii spun că Muntean s-a maturizat în cinci ani de închisoare. „Altfel gândește acum”, spune mama sa. „Înainte era foarte credul. Înainte, dacă un prieten îi zicea să-l ajute cu ceva, lăsa totul baltă și se ducea. Acum stă, se gândește și apoi decide.”

În prima seară de libertate, tot ce-și dorește e un loc unde să poată face o baie fierbinte, la lumina lumânărilor, să bea un pahar de vin roșu – dulce – și să asculte melodia preferată. *Layla*, de Eric Clapton.

Dimineața următoare, Radu Muntean va fi pus față în față cu lumea de afară. Nu ca deținut, ci ca om liber. Cu alegeri, cu oameni noi, cu tentații. Dar Muntean e pregătit – gata să pășească pe poarta metalică fără grija apelului de la ora nouă. „Dacă ești bun, poți să faci ceva. Chiar și în nenorocita asta de Românie. Chiar și în nenorocita asta de închisoare.”